

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

ในระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้น มีหลักสำคัญสามประการ คือ การดำรงไว้ซึ่งความยุติธรรมในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี การสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์ และการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ที่ถูกกล่าวหา การนำผู้ถูกกล่าวหามาแถลงข่าวเพื่อในลักษณะที่ยืนยันความผิดดังที่ปรากฏให้เห็นเป็นประจักษ์ทางหน้าหนังสือพิมพ์หรือโทรทัศน์ในประเทศไทยนั้น พิจารณาในมุมหนึ่งอาจเห็นได้ว่าเป็นประโยชน์ต่อสังคม คือ เป็นการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เพื่อให้สาธารณชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสาร อันเป็นสิทธิที่สำคัญประการหนึ่งวิธีการกระทำความคิด เพื่อเป็นการป้องกันสังคม แต่ในอีกแง่หนึ่งนั้นการกระทำดังกล่าวจะมีผลกระทบต่อสิทธิของบุคคล เพราะนอกจากการกระทำดังกล่าวจะเป็นการขัดต่อหลักการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์ อีกทั้งการกระทำดังกล่าวยังเป็นการกระทบต่อการดำรงไว้ซึ่งความยุติธรรมในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี อันทำให้การพิจารณาพิพากษาเกิดความไม่ยุติธรรม และกระทบต่อความสงบสุขของสังคมโดยรวมได้

ปัจจุบัน แม้ว่าผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญานั้นจะมีฐานะเป็นประธานแห่งคดี แต่การแถลงข่าวที่เป็นการยืนยันความผิดของผู้ถูกกล่าวหาหรือแม้แต่ผู้ต้องโทษตามคำพิพากษา ก็ถือเป็นการประจานความผิดของผู้ถูกกล่าวหา อีกทั้งการแถลงข่าวหรือการให้ข่าวรวมตลอดถึงการโฆษณาประชาสัมพันธ์ที่หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมต่าง ๆ ได้กระทำ กำลังทำ หรือกำลังจะกระทำนั้น หาใช่การประชาสัมพันธ์ (Public relation) ไม่ หากแต่โน้มไปในทางการโฆษณาชวนเชื่อ (Propaganda) โดยโฆษณาว่าองค์กรของตนมีความเก่งกาจในการปราบปรามอาชญากรรม¹¹⁶ ทำให้เกิดการแถลงข่าวที่เป็นการยืนยันความผิดของผู้ถูกกล่าวหาอยู่เป็นประจำ ซึ่งการกระทำดังกล่าวจะทำได้เพราะส่งผลต่อสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้บริสุทธิ์ เนื่องมาจากการแถลงข่าวดังกล่าวมักเป็นไปในแนวทางที่ยืนยันความผิดของผู้ถูกกล่าวหา เมื่อสาธารณชนได้รับรู้จึงทำให้เกิดอคติแก่ตัวผู้ถูกกล่าวหาขึ้น รวมทั้งผู้พิพากษาผู้มีหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีซึ่งก็ได้รับรู้การแถลงข่าว

¹¹⁶ คณิต ฒ นกร. (2553, มิถุนายน). “การอ่านคำพิพากษาคดียึดทรัพย์.” มติชนสุดสัปดาห์. หน้า 29.

ดังกล่าวเช่นเดียวกัน เมื่อผู้พิพากษาเกิดอคติขึ้นมาแล้ว จึงส่งผลไปยังการใช้ดุลพินิจในการพิจารณาพิพากษาคดี จนอาจทำให้เกิดความอยุติธรรมในการตัดสินคดีได้ หากภายหลังพยานหลักฐานแสดงให้เห็นว่าผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้ทำความผิดตามที่มีการแถลงข่าวในชั้นสอบสวน แต่การตัดสินคดีนั้นเป็นไปเพราะอิทธิพลจากการที่ผู้พิพากษาชั้นศาลได้รับข่าวสารตามที่มีการแถลงข่าวยืนยันความผิดผู้ถูกกล่าวหาในชั้นสอบสวน ก็อาจส่งผลให้เกิดผลกระทบต่อสังคมโดยรวม โดยกระทบต่อตัวผู้ถูกกล่าวหาโดยตรงในการทำให้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ลดลง ซึ่งตามมาตรฐานสากลถือว่าการประจานเป็นการหมิ่นเกียรติบุคคล และสำหรับผู้ที่ถูกอยู่ในฐานะเป็นผู้ถูกกล่าวหา ตามกฎหมายได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จึงมีสิทธิที่จะไม่ได้รับการปฏิบัติเยี่ยงผู้กระทำผิด อีกทั้งยังอาจทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรและส่งผลไปถึงความน่าเชื่อถือและความศรัทธาของประชาชนที่มีต่อระบบการดำเนินคดีอาญาก็เป็นได้ ดังนั้นการแถลงข่าวที่เป็นการยืนยันความผิดผู้ถูกกล่าวหาจึงเป็นการฝ่าฝืนต่อหลักการที่ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์ด้วย อีกทั้งประการสำคัญยังส่งผลต่อดุลพินิจในการพิจารณาพิพากษาคดีของผู้พิพากษาอีกด้วย

ตามกฎหมายของอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และเยอรมนีล้วนแต่มีมาตรการควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรมไว้เฉพาะโดยชัดเจนเป็นกรณีๆ ไป ส่งผลให้มีการคุ้มครองไม่ให้มีการประจานผู้ถูกกล่าวหาไปโดยปริยาย แต่ตามกฎหมายไทยในกรณีที่มีการประจานผู้ถูกกล่าวหาข่มขู่ทำให้ผู้ถูกกล่าวหาดูเหมือนเป็นผู้กระทำผิดซึ่งกระทบต่อทนายผู้คดีในรัฐธรรมนูญที่คุ้มครองสิทธิของบุคคลที่ตกเป็นผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาว่าให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์ และก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุด ห้ามไม่ให้ปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำผิด แต่บทบัญญัติดังกล่าวไม่ได้รับการปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักเท่าที่ควร แม้ว่าในระเบียบหรือคำสั่งภายในของหน่วยงานจะได้กำหนดเป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้คุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาเป็นไปตามรัฐธรรมนูญก็ตาม แต่ในทางปฏิบัตินั้น เจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรมไม่ได้ดำเนินการตามระเบียบดังกล่าวอย่างเคร่งครัด เช่น การปิดป้ายชื่อผู้ต้องหาในการแถลงข่าวต่อสื่อมวลชน เป็นต้น บางกรณีกำหนดให้เป็นดุลพินิจของผู้ปฏิบัติงาน แต่เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบได้ใช้ดุลพินิจไปในทางที่จะประชาสัมพันธ์การปฏิบัติงานของตนมากจนเกินไปด้วย การนำผู้ต้องหามาแถลงข่าวต่อสื่อมวลชน ทำให้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรมมักจะละเมิดสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาที่จะไม่ถูกกระทำโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรมในลักษณะประจาน

อย่างไรก็ดี มิใช่ว่าการละเมิดสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาที่จะไม่ถูกกระทำโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรมในลักษณะประจานจะไม่มีผลในทางกฎหมายเลย

เพราะการประจานทำให้ผู้ถูกกล่าวหาเสื่อมเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น ถูกเกลียดชัง อาจทำให้เจ้าหน้าที่ผู้กระทำความผิดทางแพ่ง ทางอาญา หรือวินัยได้ อย่างไรก็ดี ทางปฏิบัติมักไม่ปรากฏว่ามีการฟ้องร้องดำเนินคดีแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการ ซึ่งจากการศึกษากฎหมายต่างประเทศ พบว่าในเรื่องการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนในลักษณะที่ทำให้เห็นว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำผิด ในสหรัฐอเมริกาได้กำหนดเป็นแนวทางปฏิบัติห้ามไว้ชัดเจน ซึ่งในการกำหนดเป็นแนวทางที่ชัดเจนนี้ ทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรมทราบขอบเขตของการเปิดเผยข้อมูลว่ากระทำได้หรือไม่เพียงใด หรือในประเศอังกฤษ คำวินิจฉัยของศาลที่ลงโทษผู้เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับผู้ต้องหาในลักษณะที่ทำให้เห็นว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำผิด เช่น การเปิดเผยคำรับสารภาพของผู้ต้องหา เป็นต้น รวมทั้งถ้อยคำที่แสดงว่าบุคคลใดกระทำความผิดนั้น ประเทศต่าง ๆ ถือว่าเป็นหมิ่นประมาท ดังนั้นเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในประเทศไทยทำให้เห็นว่า การเปิดเผยข้อมูลของเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรมควรมีขอบเขต ซึ่งพบว่าการเปิดเผยข้อมูลที่ทำให้ผู้ถูกกล่าวหากลายเป็นผู้กระทำผิดแล้วเป็นสิ่งที่กระทำมิได้ จึงควรนำหลักว่าด้วยความพอสมควรแก่เหตุมาเป็นบรรทัดฐานในการหาขอบเขตที่เหมาะสม กล่าวคือ หลักความพอสมควรแก่เหตุ เป็นหลักที่สร้างความสมดุลระหว่างสิทธิเสรีภาพของบุคคลกับผลประโยชน์ส่วนรวมของรัฐ และยังเป็นหลักเกณฑ์ในการตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจที่มีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลอย่างไม่เหมาะสมหรือเกินขอบเขตแห่งความจำเป็น ตามหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของบุคคลของรัฐเสรีประชาธิปไตย

5.2 ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างประโยชน์สาธารณะในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารคดีอาญา เพื่อป้องกันปราบปรามอาชญากรรมและตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลกับสิทธิส่วนบุคคลของผู้ถูกกล่าวหาผู้เขียนจึงมีข้อเสนอแนะว่า การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรมควรมีขอบเขต ดังต่อไปนี้

1) ในการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน ควรห้ามการนำตัวผู้ต้องหามาแถลงข่าวต่อสื่อมวลชน หากมีความจำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะในการแจ้งข่าวคดีอาญาให้ประชาชนได้ทราบถึงพฤติกรรมของผู้กระทำผิดและข้อควรระมัดระวังมิให้ตกเป็นเหยื่อของผู้กระทำผิดในอนาคต รวมทั้งเพื่อให้ผู้เสียหายคนอื่นได้รับการประทุษร้ายผู้ต้องหาคนดังกล่าวจะได้ทราบและแจ้งความต่อพนักงานสอบสวนต่อไป อาจทำได้โดยการแถลงข่าวสรุปลักษณะการกระทำผิด วิธีการกระทำผิด รวมทั้งแจ้งให้ผู้เสียหายมาติดต่อขอข้อมูลผู้ต้องหาที่สถานีตำรวจ โดยไม่มีการนำผู้ต้องหาออกแถลงข่าวต่อสื่อมวลชน

2) หากมีความจำเป็นต้องลงภาพถ่ายผู้ต้องหาเพื่อประโยชน์ในการสอบสวนและดำเนินคดีให้พิจารณาเป็นเรื่องๆ ไป ว่าเป็นประโยชน์สาธารณะหรือไม่ เช่น การแพร่ภาพคนร้ายเพื่อการสืบจับหรือเพื่อการแจ้งเตือนแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจ เป็นต้น

3) การให้สัมภาษณ์หรือให้ข่าวแก่สื่อมวลชนในลักษณะเป็นการยืนยันความผิดของผู้ถูกกล่าวหา นั้น ต้องกำหนดเป็นแนวทางปฏิบัติให้ชัดเจนว่ามีขอบเขตที่จำกัดและควรกำหนดห้ามไม่ให้มีการนำตัวผู้ถูกกล่าวหาออกแถลงข่าวต่อสื่อมวลชนและห้ามไม่ให้มีวิธีปฏิบัติหรือถ้อยคำที่เป็นการดูหมิ่นผู้ถูกกล่าวหา ตลอดจนระบุบทลงโทษผู้ฝ่าฝืนเอาไว้ด้วย

4) จัดให้มีระบบตรวจสอบเพื่อเป็นหลักประกันกับผู้ต้องหาว่าจะได้รับการปฏิบัติจากผู้ใช้อำนาจโดยเที่ยงธรรม และจะได้รับการปกป้องคุ้มครองสิทธิที่เหมาะสม สร้างความชัดเจน โปร่งใส เชื่อถือได้ โดยอาจให้อัยการหรือทนายของผู้ต้องหาเข้าร่วมสังเกตการณ์ในการแถลงข่าวด้วย เพื่อเป็นการรับฟังข้อมูลในคดีและเป็นการตรวจสอบในทางปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วย